

В. О. Шидловська
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Ю. М. Нідзельська

Особливості реалізації емоції здивування в англійській мові

В межах когнітивної лінгвістики глибокий інтерес науковців викликає емоційна мовна свідомість. Відтак сама людина, яка є активним носієм та інтерпретатором різного типу знань здатна переживати, виражати, розуміти і, відповідно, втілювати емоційність у мову та мовлення. Саме інтегративний когнітивно-лінгвокультурологічний підхід до вивчення структур та мовної реалізації емоцій у сучасній англійській мові зумовлює звернення до вивчення концептуалізації та вербалізації емоції здивування та детермінує *актуальність* представленої статті.

Емоції досліджуються цілою низкою науковців: Н. Аругюнова, М. Болдирев, А. Вежбицька, О. Вольф, К. Ізард, В. Шаховський, Н. Убальдо, М. Gizman, E. Ochs, B. Schiffelin. Такі дослідження нерідко включають надбання суміжних із лінгвістикою дисциплін, наприклад, психології, етнолінгвістики, штучного інтелекту. Мета роботи – дослідити основні риси емоції здивування в сучасній англійській мові. Основні завдання –

представити основні функції вигуків, визначити поняття афекту, емоційного інтелекту. Об'єкт роботи – характерні риси втілення емоції здивування в англійській мові. Предмет дослідження – мовні та мовленнєві особливості функціонування емоції здивування в межах англійського дискурсу.

Емоція та когніція утворюють цілісну систему, що уможливорює представлення мови емоцій як функціонально-адаптивної когнітивно-мовної системи. В основі цієї системи лежить взаємодія емоції з ментальними репрезентаціями як особливими станами нервно-перцепційної системи мовця [7:7].

Емоційний досвід спільноти визначається афектом, який визначається як тезаурус емоційного досвіду мовного колективу, тобто емоція, виражена мовними засобами, є категорією когнітивної лінгвістики. Механізм афективної реалізації, що характеризує зв'язок між когнітивною та мовною структурами емоцій, включає три етапи: 1) мотиваційно-емоційний – структурування первинного сенсорного процесу в форматі афективно-когнітивної одиниці; 2) смислотвірний – семантична фіксація

афективних смислів, перетворення емоційної реакції у смислову структуру відповідно до мотиву та комунікативного наміру мовця; 3) формулюючий – лексико-граматичне оформлення асоціативно-смислової структури, що виникла на мотиваційно-емоційному етапі з подальшим набуттям останньою лінгвоепістемологічних характеристик [7: 4]. Отже, термін *афект*, слідом за Е. Охс та Б. Шиффелін, Ю. Шамаєва розуміє як *емоцію, відображену мовною свідомістю та виражену мовними засобами*.

Власне емоція здивування належить до однієї із фундаментальних емоцій.

Пол Екман, зі свого боку, запропонував розрізнати сім основних універсальних емоцій, а саме: *щастя, гнів, огида, страх, презирство, журба та здивування*. Крім того, варто зазначити, що згідно з існуючим визначенням В. Шинкарука, емоцію можливо сприймати так: складний стан організму, який припускає тілесні зміни різного характеру; на ментальному рівні – стан збудження чи хвилювання, що позначається сильними почуттями [8: 584].

На початку репліки вигук виконують регулятивну функцію – організують різні стадії бесіди. Важливими дискурсивними функціями вигуків є підсумування вищезазначеного та його коментування. Однією з найважливіших функцій вигуків є фінальна функція, адже вони сигналізують про закінчення комунікації. Ще однією функцією вигуків є їх участь в оформленні емоційної рамки висловлення [1: 6].

Згідно з поширеною точкою зору, *здивування* не має чітко вираженого позитивного або негативного забарвлення, відтак є чіткою емоційною реакцією у різних обставинах. Зовнішніми ознаками здивування вважають підняті брови, зморшки на лобі, розширені очі.

Емоційний інтеле́кт від англ. *emotional intelligence* важлива група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими. Згідно з теорією Р. Берона, *емоційний інтелект* визначається як сукупність найрізноманітніших здібностей, які забезпечують можливість успішно діяти в будь-яких ситуаціях. Вчений виділив 5

субкомпонентів, які характеризують структуру емоційного інтелекту: саморозуміння (усвідомлення власних емоцій); емпатія; власне адаптаційні здібності; антистресовий потенціал; оптимістичність [9]

Емоції можуть бути виражені різними способами: у вигляді емоційних реакцій, що є зовнішнім способом вираження емоцій, або у вигляді емоційного стану, яке відображає внутрішні переживання людини, але при цьому не має зовнішнього вираження. Так як емоційні реакції є зовнішнім способом вираження емоцій, то одним з їхніх елементів є вираз емоцій за допомогою мови: різні вигуки, запитання, адже мова є не лише унікальним засобом спілкування, пізнання світу і впливу на слухача, але й одним із засобів самовираження [3: 81].

Лексика, що називає емоції, не є емотивною. Слова *fright, anger, surprise* містять лише поняття про певні емоції, тоді як семантика емотивів виражає внутрішній емоційний стан людини.

Враховуючи той факт, що нас цікавить саме емоція здивування, варто згадати про приклади лексики для позначення цієї емоції, що виражається іменниками *surprise, amazement, bewilderment, astonishment, wonder, abruptness, amazement, astonishment, attack, awe, bewilderment, consternation, curiosity, disappointment, disillusion, eye-opener, fortune, incredulity, jolt, kick, marvel, miracle, miscalculation* та похідними від них дієсловами *to gape, to surprise, to astonish, to astound, to amaze, to flabbergast*, прикметниками *surprised, amazed, wide-eyed astonishment* та окличними конструкціями *Interestingly Enough!, Horrors!, Strangely!, Fancy!, Imagine* [2: 176].

Вигуки нерідко розглядають як маркери емоційності в непередбаченому та передбаченому мовленні. Вигуки є своєрідним розрядом слів, які відбивають емоційне враження від навколишнього світу не розчленовано, посідають особливе місце в системі частин мови, оскільки не належать ні до самостійних, ні до службових частин мови [1: 5-6]. У реченні вигуки виконують комунікативну й емотивну функції, що свідчить про їх важливу роль у мовленнєвому акті [6: 1]. Їх можна вважати комунікативно зумовленими одиницями, тому що їхні значення виявляються переважно в процесі спілкування та залежать від контексту, іноді пов'язані з невербальними засобами комунікації. Відтак, *головною функцією* вигуків є вербалізація емоцій, вияв яких має національно-культурні особливості [1: 6]. Розглянемо такі вигуки, які втілюють подив: *wow, gee, gosh, Ohmyword, Oh, Oh-*

*lala, Oho, Ha, Ha-ha, Heh, Heigh-Ho, Ho, Huh, Hump, Whoo, Whoope, Wow, Pah, Bah, Faugh*звуки *eek, yipe* та лексику, яка представляє релігійні одиниці такі як *hell, heaven, JesusChrist* [5: 315]. У наступних прикладах теж зафіксовано вигуки: *wow, gee, gosh, Jesus Christ, my goodness, oh my word, ooh!, oh!, good gracious, oh my god, oh shit, blimey, whoo, whoope, bah* [3: 76].

До речі, необхідно зазначити, що в англійській мові *інтонація* безпосередньо впливає на зміст висловлювання. Адже вона може надавати одному й тому ж висловлюванню різної емоційно-модальної спрямованості і насиченості, а також змінювати його комунікативний тип. Було встановлено, що просодія подиву означає, що регістр висоти тону, руху висоти тону і відносна повнота звуку є характеристиками висловлювання подиву [3: 80].

Отож, можна зробити висновок, що емоції – явище багатогранне. Аналіз емоції здивування в різних видах дискурсів становить собою інтерес для подальших досліджень у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабчук Ю.Й. Просодичні характеристики вигуків у сучасному англійському дискурсі. (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Ю.Й. Бабчук. – Київ, 2014. – 19 с.
2. Изард К. Е. Психология эмоций / К. Е. Изард. – М., Харьков, Минск, Питер: Кэрролл, 1999. – 81с.
3. Кузенко Г. М. Емотивність на різних мовних рівнях // Наукові записки. Том 18, Філологічні науки / Національний університет “Києво-Могилянська академія”. – Київ: Видавничий дім “КМ Академія”, 2000. – 76-82 с.
4. Мац І.І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації / І. І. Мац, Житомир, 2002. – 1 с. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/8294/97/>
5. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Москва : Восток-Запад, 2007. – 315 с.
6. Убальдо 2006, Убальдо Н. Иллюстрированный философский словарь / Пер. с ит. – М.: БММ АО, 2006. – 584с.
7. Шамаєва Ю.Ю. Когнітивна структура концепту “радість” (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Ю.Ю. Шамаєва. – Харків, 2004. – 19 с.
8. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж: ВГУ, 1987. – 190 с.

9. Электронная энциклопедия Wikipedia. – Режим доступа:
<http://en.wikipedia.org/wiki>.